

מקשה הגמרא: **אי הכי** שטעם הפטור בגו הוא משום שאינו קרוי בית, מדוע כאשר הבית גבוה עשרה טפחים בצמצום חייב במעקה, הרי **השתא נמי דהוי מאבדאי עשרה** – אף שמבחוץ הוא גבוה עשרה, דל **מיניה** – הפחת מגבהו את שיעור תקרה ו**מיעויבה** ו–טיח התקרה) שלו נמצא **דמנואי** – מבפנים, בתוך הבית לא הוי גובהו **עשרה**, ואינו נקרא בית. מתרצת הגמרא: **אמר ליה**, כגון דחק **מנואי** – התנא חייב במעקה בית שמבחוץ גבוה עשרה רק באופן שחפר בפנים בקרקע הבית עד שמבפנים גובהו עשרה, והרי הוא בית הראוי לדירה. דוחה הגמרא: **אי הכי** שמדובר בחק בתוכו, כי לא הוי **נמי מאבדאי עשרה** – גם אם אינו גבוה מבחוץ עשרה, **משפחת לה דהוי מנואי עשרה** – יכול להצמצא שגובהו מבפנים עשרה, וראוי לדירה, וכגון דחק **בה** **מנואי** – שחפר בקרקעיתו יותר, עד שגובהו מבפנים עשרה, ומדוע אמר התנא שרק אם הבית גבוה מרשות הרבים עשרה טפחים יש חיוב מעקה, הרי העיקר תלוי בגובהו בפנים, וכל שגבהו עשרה חייב אף שבחוץ הוא פחות מכך. הגמרא חוזרת ממה שנתבאר שרב נחמן הטריף את השור מחמת חבטה אף בפחות מעשרה טפחים: **אלא** ודאי טעם הפטור ממעקה בפחות מעשרה הוא מחמת שאין החבטה ראויה להמית. והיינו **מעמא דרב נחמן** שהטריף שור שנפל לעומק ששה טפחים, משום ד**כבר** שגם עומק זה נחשב עשרה, שהרי **מכריסא דתורא לארעא** – מכרסו של שור עד הקרקע שתחתיו **כמה הוי**, **ארבעה טפחים**, **ארייתא דדליא כמה הוי** עומקה, **שיתא טפחים**, **הא** – הרי כאן **עשרה טפחים**, ו**אישתכח** – נמצא דכי קא **מחבט השור מעשרה הוי דקא מחבט**. מקשה הגמרא: **אלא** **מתניתין דקתני** **שיבור** האמור בתורה בא ללמד מה **בזר שחא כרי להמית**, שהרי עומקו **עשרה טפחים**, אף כל הדומה לו החיוב הוא רק **כשיש בו כרי להמית**, והיינו שעומקו **עשרה טפחים**, הלא **בעומק שיתא נמי מנואי** – גם די כדי לחייבו, שבצירוף ארבעה שמכריסו לקרקע נמצא שנחבט חבטה בשיעור עשרה טפחים. מתרצת הגמרא: **אמר**, **מתניתין מדברת באופן שלא נפלה בהמה דרך הליכתה**, אלא **דשובב היה ואינונדר** – התגלגל ונפל **לבור** כשגבו כלפי הבור, ואז אין החבטה אלא בשיעור עומקו של בור, ולכן חייב רק כשעומקו עשרה טפחים:

משנה

בור של שני שותפין, עבר עליו הראשון והשתמש בו ולא כפסח, שהיה השותף השני משתמש בבור, והשני כשסיים הלך ולא כפסח, אזי השני לבדו חייב והראשון פטור:

גמרא

אמר – שאלו בבית המדרש, **בור של שני שותפין חייב משפחת לה** שיתחייבו שנים בנזקי, **הניחא אי סבירא לן כרבי עקיבא דאמר** החופר **בור ברשותו** והפקירו את רשותו ולא את בורו **חייב בנזקי בורו**, **משפחת לה** שיתחייבו שנים, **כחצר של שניהם ובתוכה בור של שניהם**, והפקירו **רשותן** ולא **הפקירו בורן**, ונמצא שעל שניהם מוטלת השמירה. **אלא אי סבירא לן כרבי ישמעאל**, שהחופר **בור ברשותו** והפקירו את רשותו ולא את בורו **פטור**, הרי לדבריו **חייב משפחת לה דחייב עליה** – שחייב על נזקי בור, דוקא כשהבור **ברשות הרבים**, ו**ברשות הרבים בור של שני שותפין חייב משפחת לה**, אי באופן **דשון** – שמניו **שליח תרנויהו ואמר ליה**, ויל **כרי לן** – חפור עבורינו בור, ו**אזיל כרה לה**, וכיון שמעשה השליח מתייחס לשולחיו נמצא כאילו הם עשוהו. לא ניתן לבאר כן, שהרי **אין שליח לדבר עבירה**, והוא חייב ושולחיו פטורים. ואי באופן **דכרה האי חמשה טפחים והא חמשה טפחים**, הלא בחפירת השני נסתלקו **להו מעשה ראשון**, והשני לבדו מתחייב ואמנם **הניחא לדעת רבי ולענין נזקין**, שרבי סובר שאם רק ניוקה בהמה בבור זה שניהם חייבים וכמובא להלן, אם כן **משפחת לה בור של שני ברשות הרבים לענין נזקין**, **אלא** עדיין קשה **לרבי ולמיתא** – אם מזה בהמה, שגם לדעתו השני

וקשה בין לרב ובין לשמואל. מתרצת הגמרא: **לא**, טעם הפטור הוא **משום דלית ביה הכלא**, וכל שכן שאין בו חבטה. מקשה הגמרא: **אי הכי** שזהו טעם הפטור, מדוע **אם הווק בו חייב, והא לית ביה הכלא**. מיישבת הגמרא: **אמר**, אמנם **אין** בעומק פחות מעשרה די **הכלא למיתא**, ואולם יש בו די **הכלא לנזקין**. הגמרא מביאה פסק בדין טריפה, ומקשה על כך ממשנתנו: **ההוא תורא נפל לאריתא דדליא** – מעשה היה בשור שנפל לאמת המים העמוקה ששה טפחים שמשקין השדות ממנה, ו**שחטיה מריה** – שחטו בעליו מיד, **מריפה רב נחמן** – אסרו רב נחמן באכילה מחמת טריפת נפולה. **אמר רב נחמן**, אי שקיל **מריה דהאי תורא** – אילו היה נוטל **בזר שור זה קמא דקמחא** – קב קמח מהצאות הדרך, ו**אזיל תנא בי מדרשא** – והיה הולך לבית המדרש לברר אצל החכמים דין השור קודם שישחטנו, היו מורים לו הדין, **שאם שחטה בחיים** אחר נפילתה יום אחד **מעט לעת** – משעת נפילה עד למחרת בזמן זה, **כשיירה לא אפסדיה לתורא דשור כפה קפי** – לא היה מפסיד את השור השוה ככמה קבים של קמח, שהיה ממתין לשחוט עד מעט לעת, ושמא היה נשאר בחיים והיה מתברר שאינו טריפה. מוכיחה הגמרא: **אלמא** – הרי ד**קכבר רב נחמן** שיש **חבטה** העלולה להמית **בנפילה לבור** שעומקו **פחות מעשרה**. מקשה הגמרא: **אייתיביה רבא לרב נחמן** ממשנתנו, ששנינו 'הוי החפירה פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור', **מאי מעמא פטור**, האם **לאי** משום דלית ביה **חבטה** הממיתה בעומק זה, ומדוע הטרפת הבהמה שנפלה לעומק ששה טפחים. מתרצת הגמרא: **לא** משום שאין בו חבטה פטור, אלא **משום דלית ביה הכלא**. מקשה הגמרא: **אי הכי** מדוע אם הווק בו **חייב, הא לית ביה הכלא**. מתרצת הגמרא: **אמר ליה**, **אין** בו די **הכלא למיתא**, ויש בו די **הכלא לנזקין**. מסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן: **אייתיביה**, שנינו במשנה (סנהדרין מה). **בית הסקילה** – הבית שמגנו היו מפילים את החייבים סקילה, היה **גבוה שתי קומות** אדם. ותני **עלה בברייתא**, וקומה שלו ו–של הנסקל, הרי **כאן** נפילה מגובה שלש קומות אדם. ואי סלקא דעתך שיש **חבטה** הממיתה אף **בפחות מעשרה טפחים**, **למה לי כולי האי** ו–כל זאת, הרי די להפילו מגובה פחות מעשרה. שואלת הגמרא: ו**למעמיה**, הרי די אם נעבדי – נעשה בית הסקילה בגובה **עשרה**, שהרי אתה מודה שבעשרה יש חבטה הממיתה, **אלא** בהכרח צריך לומר **כרב נחמן** שיש טעם מיוחד לכך, **דאמר רב נחמן אמר רבה בר אביה**, **אמר קרא** (ויקרא טז יח) **ואחבתה לרעך כמור**, ולכן **ברור לו מיתת יפה** – שימות מהר. מקשה הגמרא: **אי הכי** נגבה **מפי** – נגביה את בית הסקילה יותר משתי קומות, כדי למהר מיתתו ביותר. מתרצת הגמרא: אי אפשר להגביה יותר **משום** דביותר מכך **מינוול** גופו, שאבריו מתפרקים וגופו מתפור, וכריסו נבקעת. קושיא נוספת על רב נחמן: **אייתיביה**, שנינו בברייתא: נאמר (דברים כב ח) **כי תכנה בית חדש ועשית מעקה לגגך**, ולא תשים דמים בביתך **כי יפל הנפל ממנו**. ודורשים, **ממנו**, ולא **בתוכו** – חיוב מעקה הוא רק בחשש נפילה מהגג לרשות הרבים, אבל לא מרשות הרבים לגג. **ביצור**, היתה רשות הרבים **גבוה ממנו** ו–מג הבית **עשרה טפחים**, שהיה הבית בנוי בעומק, ו**נפל** – החשש הוא שיפול **מתוכה לתוכו** – מרשות הרבים לגג, **פטור** בעל הבית מלעשות מעקה בשפת רשות הרבים. ורק אם היתה רשות הרבים **עמוקה ממנו** **עשרה טפחים**, ו**נפל** – החשש הוא שיפול **מתוכו לתוכה** – מהגג לרשות הרבים, **חייב** לעשות מעקה לגג. ומתוך דברי הברייתא מוכח שחייב מעקה הוא כשהגג גבוה עשרה, ואי סלקא דעתך שיש **חבטה בפחות מעשרה**, **למה לי עשרה**, הרי אף בפחות מכך יש חשש מיתה. מתרצת הגמרא: **אמר ליה**, אף שגם נפילה מפחות מעשרה עלולה להמית, **שאני** דכל **פחות מעשרה מעשרה טפחים לא בית הוא**, שאינו ראוי לדירה, ולא חייבה תורה במעקה אלא בגג בית.

לבדו חייב, וְלִרְבֵּנָן הוֹסוּבִּים שְׂבֹאוֹפֵן זֶה נִסְתַּלְקוּ מַעֲשֵׂה הָרָשׁוֹן, וְגַם
בְּנוֹקִין רַק הַשְּׁנִי חַיִּיב, וְלִשְׁתֵּתָם קֶשֶׁה בֵּין לְמִיתָה בֵּין לְנוֹקִין חַיִּיב
מִשְׁכַּחַת לָהּ בּוֹר שֶׁל שׁוֹתֵפִין. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּגוֹן שֶׁעָקְרוּ שְׁנֵיהֶן
מִקְרָקֵעִית הַבּוֹר חוֹלְאִי כִּבְתִּית אַחַת וְהַשְּׁלִימוּ אֶת הַבּוֹר לַעֲשָׂרָה
טַפְחִים, וּכְיוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם בִּבְתִּית אַחַת עָשׂוּ שִׂיהִיָּה רָאוּי לְהַמִּית, שְׁנֵיהֶם
חַיִּיבִים.

שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאֵי רַבִּי וּמֵאֵי רַבֵּנָן שֶׁהוֹכַרְנוּ לְמַעֲלָה. דִּתְנִינָא אַחֵד
הַחֹפֶר בּוֹר תִּשְׁעָה שְׁאִינוּ רָאוּי לְהַמִּית, וְכֹא אַחֵר וְהַשְּׁלִימָה לַעֲשָׂרָה
וְנַעֲשֶׂה רָאוּי לְהַמִּית, הָאֲחֵרֹן חַיִּיב בֵּין מֵת בּוֹ הַשּׁוֹר וּבֵין הַזּוֹק, וְזוּחִי
שִׁיטָּת חֲכָמִים, רַבִּי אֲמִיר, אַחֵר אַחֲרֹן לְמִיתָה – אִם מֵת הַשּׁוֹר הַשְּׁנִי
חַיִּיב, שְׁאִין בְּתִשְׁעָה שֶׁל רָאשׁוֹן כִּדִּי לְהַמִּית, וְאַחֵר שְׁנֵיהֶם לְנוֹקִין – וְאִם
הַזּוֹק הַשּׁוֹר, יִשְׁלַם כָּל אֶחָד מֵהֶם לְפִי חֶלְקוֹ בְּכַרְיִית הַבּוֹר. הַגִּמְרָא דְנָה
בְּטַעְמֵי מַחְלוקָתָם: מֵאֵי טַעְמָא דִּרְבֵּנָן שְׁפוּטִים אֶת הָרָשׁוֹן, הֵגֵם
שֶׁהַבּוֹר שַׁעֲשֵׂה בִּכְחוֹד הַזּוֹק. דָּאֲמַר קְרָא (שְׁמוֹת כ"א ג') 'כִּי יִפְתַּח
אִישׁ בּוֹר 'כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ, וְקֶשֶׁה מִדּוּעַ כָּתַב גַּם כִּי יִכְרֶה, וְהֵלֵא אִם
עַל פְּתִיחָה – שֶׁאֶחָד חָפַר בּוֹר וְכִסְּהוּ, וְכֹא אַחֵר וְהִסִּיר הַכִּסּוּי, הַשְּׁנִי
חַיִּיב, עַל כְּרִייתָהּ – שֶׁאֶחָד לִבְדּוֹ עָשָׂה הַכֵּל, לֹא כָּל שָׁכֵן שְׁחִיב, אֱלָא
לְחִבְיָא בּוֹרָה אַחֵר בּוֹרָה – לְרִבּוּת אֶת הַכּוֹרָה בּוֹר תִּשְׁעָה וְכֹא אַחֵר
וְהַשְּׁלִימוּ לַעֲשָׂרָה, שֶׁהָרָשׁוֹן פְּטוֹר וְהַשְּׁנִי חַיִּיב, לְפִי שֶׁשְּׁלֵלֵךְ מַעֲשֵׂה
רָאשׁוֹן – שֶׁהֵיכֵן שֶׁהַשְּׁנִי חִידֵשׁ בְּבוֹר גֵּרֵם מִיתָה שְׁלֵא הִיָּה בּוֹ מַתְחִילָה
מִסְתַּלֵּק הָרָשׁוֹן מִחוּבּוֹ. וְרַבִּי שְׁסוּבֵר שֶׁבְּנוֹקִין גַּם הָרָשׁוֹן חַיִּיב, אֲמַר
לֵךְ הִנֵּהוּ 'כִּי יִפְתַּח' רַבִּי יִכְרֶה' מִיַּצְרָה צְרִיבִי, כְּדָאֲמַרְיָן (נ.) לְלַמְדוֹ
דִּינֵי שְׁמִירַת בּוֹר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְרַבֵּנָן נִמֵּי הָרִי גַם לְדַבְרֵיהֶם 'כִּי יִפְתַּח'
רַבִּי יִכְרֶה' מִיַּצְרָה צְרִיבִי לְדִינֵי שְׁמִירַת בּוֹר וְאִין כֹּאֵן יִתּוֹר, וְאִם כֵּן מַה
טַעֲמָם.

מְבִיאָה הַגִּמְרָא טַעַם אַחֵר: אֱלָא תִּינִי טַעְמָא דִּרְבֵּנָן אֲמַר קְרָא (שְׁמוֹת
כ"א ג') 'כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ' וְדוֹרְשִׁים 'אִישׁ' אַחֵד וְלֹא שְׁנַיִם – שֶׁאִם
נִחְפַּר הַבּוֹר עַל יְדֵי שְׁנַיִם, חַיִּיבֵי הַבּוֹר מִתְחַיִּיבִים לְאֶחָד בִּלְבַד. וְרַבִּי
הַסּוֹבֵר שֶׁבְּנוֹקִין שְׁנֵיהֶם חַיִּיבִים, מִדּוּעַ אִינוּ לּוֹמֵד כְּדִרְשַׁת חֲכָמִים, הִנֵּהוּ
דְּיוֹק מֵאִישׁ, מִיֵּבֶעֱ לִיָּה לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ שְׁדוּקָא 'כִּי יִכְרֶה' 'אִישׁ' בּוֹר'

חַיִּיב, וְלֹא כִי יִכְרֶה 'שׁוֹר' בּוֹר – שְׁאִין בַּעַל הַשּׁוֹר חַיִּיב בְּנוֹקִי בּוֹר שְׁכַרָּה
שׁוֹרוֹ. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבֵּנָן מְנִין דּוֹרְשִׁים וְלֹא 'שׁוֹר' בּוֹר. מִשִּׁיבָה
הַגִּמְרָא, תְּרֵי 'אִישׁ בּוֹר' כְּתִיבִי בְּפִסְקוֹ, 'כִּי יִפְתַּח' 'אִישׁ בּוֹר' אִו כִּי יִכְרֶה
'אִישׁ בֶּרֶךְ', וְמֵהָרָאשׁוֹן לּוֹמְדִים וְלֹא 'שׁוֹר' בּוֹר, וּמֵהַשְּׁנִי אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם.
וְרַבִּי שְׁאִינוּ דּוֹרֵשׁ אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם, סוֹבֵר שֶׁהַשְּׁנִי לֹא נִכְתַּב לְדִרְשָׁה,
אֵלֶּא אֲיִידֵי דְכְּתַב הֵאֵי – 'אִישׁ' בְּתַחֲלִית הַפִּסְקוֹ כְּתַב הֵאֵי – 'אִישׁ' גַּם
בְּסוֹפוֹ.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא לְדַעַת רַבָּנָן: וּמֵמֵאֵי דִּהְדַּרְשָׁה שֶׁל אִישׁ בּוֹר לְחִיּוּבִי
כְּתַרָּא שְׁחָפַר אֶת הַטַּפַּח עֲשִׂירִי, דִּלְמָא לְחִיּוּבִי קָמָא שְׁחָפַר אֶת
הַתִּשְׁעָה הָרָשׁוֹנִים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: לֹא סִלְקָא דַּעְתָּהּ, דָּאֲמַר קְרָא
(שֵׁם כ"א ל') 'בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם וְגו' וְהַמֵּת יִתֵּנָה לוֹ', לְלַמְדוֹ שֶׁהָהוּא
דָּקָא עָקִיד מִיתָה הוּא בַּעַל הַבּוֹר הַמִּתְחַיִּיב בְּכָל נּוֹקִי.

שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְהֵאֵי 'וְהַמֵּת יִתֵּנָה לוֹ' הִרִי מִכֵּי לִיָּה לְכִדְרָבָא, דָּאֲמַר
רַבָּא שׁוֹר פְּסוּלִי הַמוֹקְדָּשִׁין – שֶׁנִּקְדַּשׁ לְמוֹזֵב וְנַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם וְנִפְסַל,
שֶׁנִּפְסַל לְבּוֹר לְאַחֵר שֶׁנִּפְדָּה, פְּטוֹר בַּעַל הַבּוֹר מִלְּשַׁלֵּם, שְׁנֵי אֲמַר 'וְהַמֵּת
יִתֵּנָה לוֹ', דּוּקָא בְּמֵי שְׁתֵּמָה וְ– שֶׁהִנְבִּלָהוּ שְׁלֹו – שֶׁל בַּעֲלִיָּה לְכָל צִרְכִּי,
אֵתָה חַיִּיב עַל נִפְלִיתוֹ לְבוֹר, לְמַעַט שׁוֹר פְּסוּלִי הַמוֹקְדָּשִׁין, שֶׁאִסּוּר
לְהַאכִּיל נִבְלָתוֹ לְכָלִּבֵּים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֲמַרְיָן אַכֵּן בֹּא הַפִּסְקוֹ
לְלַמְדוֹ דִּין שׁוֹר פְּסוּלִי הַמוֹקְדָּשִׁין, אֵךְ וְלֹא מִמִּילָא שְׁמַעְתָּ מִיָּה –
הָאִם אֵינֶךְ שׁוֹמַע מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים דְּכִּהְהוּא דַּעְבַּד מִיתָה עֲקָרִינָן וְהוּא
הַמִּתְחַיִּיב בְּכָל נּוֹקִי:

אוֹפְנִים נּוֹסְפִים לְבוֹר שֶׁל שׁוֹתֵפִים וְהַלְכוּתֵיהֶם: תִּנּוּ רַבָּנָן, אַחֵד הַחֹפֶר
בּוֹר עֲשָׂרָה וְכֹא אַחֵר וְחָפַר בָּהּ עוֹד עֲשָׂרָה טַפְחִים וְהַשְּׁלִימָה לְכָל, וְכֹא
אַחֵר וְהַשְּׁלִימָה לְשָׁלִשִׁים כּוֹלֵן חַיִּיבִין, בֵּין הוֹמַת שֵׁם שׁוֹר בֵּין הַזּוֹק.
מִפְּנֵי שֶׁאִם לֹא הִיָּה הַבּוֹר עֲמוּק, אוֹלִי לֹא הִיָּה שׁוֹר זֶה מֵת אוֹ נִזּוּק כָּל
כָּךְ. וְרַבְּמִינָהּ, אַחֵד הַחֹפֶר בּוֹר עֲשָׂרָה וְכֹא אַחֵר וְסִיד – שֶׁטַח אֶת
כּוֹתֵלִי הַבּוֹר בְּטִיחַ שֶׁל סִיד, וְכִיָּיד – וְעָשָׂה צִירוֹים בְּטִיחַ, וּבִכֵּךְ נַעֲשֶׂה
חֵלֶל הַבּוֹר צִר וְיֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר הַבֵּל הַמְּזִיק, הָאֲחֵרֹן חַיִּיב, וְקֶשֶׁה מִדּוּעַ לֹא
יִתְחַיִּיבוּ שְׁנֵיהֶם, כִּנְאֲמַר בְּרִייתָא הַקּוֹדֶמֶת.

בבא קמא דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רכא

החסרון בכמות המים, וחייב. עוד שאלו בני הישיבה: חפר בור שבעה
ומהן שלשה טפחים מים, מהו. מי אמרינן כיון דנפיש מים טפי –
מאחר שיש יותר מים, אית ביה תבילא של בור עשרה טפחים מרובים
גורמים להרבה הבל, ומשלימים את חסרון העומק, וחייב. או דלמא
כיון דלא עמקא כל כך, לית ביה תבילא שאין בתוספת כמות המים
להשלים חסרון העומק והחופר פטור. מסיימת הגמרא תיקון:
ספק נוסף בענין שותפות בבור: כצא מיניה רב שינאי מרבה, החופר
בור עשרה, וחבירו תרתיבה ואת פי הבור, ומתה שם בהמה או הוזה
מהו, אמר ליה רבה, הרי כשהרחיב את שפת הבור מיצט תבילא
ומדוע נחייבו. אמר ליה – רב שינאי אדרבה, הרי קירב הויקא – שעל
ידי הרחבתו מיעט את מקום הילוך הבהמות, אלא אמר רב אשי,
ניחוי אנו, אי כהבילא מיית הרי השני שהרחיב מיצט תבילא, והקטין
את האפשרות שימות שם, ופטור. ואי כהבילא מיית, הרי שהשני
במעשיו קירב הויקא, שלולי ההרחבה אולי לא היה נופל, וחייב.
איכא דאמרי אמר רב אשי, ניחוי אנו, אי מהחייב ניסא נפל – אם
מהצד שהרחיב נפל, חייב האחרון כי הרי קירב הויקא, ואי מאידך
ניסא נפל פטור האחרון בכל ענין שהרי לא גרם מאומה, ואדרבה הרי
מיצט תבילא:
דין בור שמידת רוחבו ועמקו שווים: אימא חופר בור הראוי להמית
אלא שעומקה כרתיבה באותה מידה, מה הדין. נחלקו בזה רבה ורב
יוסף, דאמרי תרתיבה משמיה דרבה בר בר חנה דאמרי משמיה
דרבי מנא, חד אמר לעולם יש בה תבילא להמית עד שיתא
רתיבה יתר על עומקה, וכשרתיבה כל כך שולט בתוכה האויר ואין בה
הבל הראוי להמית, אבל כששוים ראוי להמית, וחד אמר, לעולם אין
בה תבילא עד שיתא עומקה יתר על רתיבה, אך אם הם שווים, אין
ההבל ראוי להמית:
הגמרא מבארת את המשך המשנה: שנינו, עבר עליו – והשתמש בו
הראשון ולא כפהו, והשני ולא כפהו. השני חייב והראשון פטור:
שואלת הגמרא, וראשון מאימא מיפטר ורק השני חייב. משיבה
הגמרא, שנחלקו בזה רבה ורב יוסף, דאמרי תרתיבה משמיה דרבה
בר בר חנה דאמרי משמיה דרבי מנא, חד אמר משמניהו – הראשון
לשני משתמש, וחד אמר משמיהו לו דליו – מכסה הבור, אבל
במניחו משתמש שניהם חייבים. כתנאי בברייתא. מהפלה –
בדלי מים מן הבור, וקא חבירו – השהות עמו בבור ואמר לו, הנה
לי ואני אדלה מים, כיון שהניחו לשני משתמש בבור, פטור
הראשון, אלו דברי חכמים. רבי אליעזר בן יעקב אומר אין נפטר אלא
משמיהו לו לשני את דליו – מכסוהו של הבור. שואלת הגמרא,
במאי קמיפלגי – מה טעם המחלוקת. מבארת הגמרא רבי אליעזר בן
יעקב כבר יש ברירה, יכולים אנו לסמוך עכשיו על מה שיתברר
בעתיד, וכיון שיתברר לנו זמן ההשתמשות של כל אחד, כבר משעת
ההשתתפות בבור, חלקו של כל אחד קנוי לו לבדו, ונמצא האי
מדידה – זה האחד מחלקו שלו בלבד קא מכלא והאי מדידה קא
מכלא, ושמירת חלקו של כל אחד מוטלת עליו בפני עצמו, ואין
הראשון נפטר רק במסר לשני כי כיוסי הבור, שבוה נעשה שומר גם
על חלקו. ורבנן כבר אין ברירה, אין אנו מסתמכים עכשיו על מה
שיתברר בעתיד, וכיון שעתה אינו מבורר במה ישתמש כל אחד, הבור
שייך לשניהם יחד, וכל אחד בחלק חבירו יש לו דין שואל, וכשהניחו
הראשון לשני משתמש, הרי הוא ככל שואל החיבי בשמירה, והראשון
נפטר. אמר רבינא, ואודו רבי אליעזר בן יעקב וחכמים למעמיהו,
דתנן בגדרים (מה): הושתתין שגדריו הנאה זה מהו, חכמים אומרים
אסורין – שניהם ליכנס להציץ זו המשותפת לשניהם, משום שכל
אחד, נהנה גם מחלקו של חברו האסור עליו. רבי אליעזר בן יעקב
אומר מותרים הם להיכנס לחצר, כיון שזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס
לתוך שלו – כל אחד מהם יכול לומר שמקום הילוכו בחצר באותה
שעה הוא חלקו שלו בלבד, ואם כן אינו נהנה מילכו חברו. במאי
קמיפלגי רבי אליעזר בן יעקב כבר יש ברירה ולכן אפשר לחלק את

סבורה הגמרא שסתירה זו תלויה במחלוקת רבי ורבנן: לויא קא
הברייתא שפולן חייבין סוברת כרבי ששניים שחפרו בור שניהם
חייבים בנוזקין, וכן כאן שכל אחד מהם חפר כדי שיעור מיתה כולם
חייבים גם על המיתה. ואילו קא הברייתא שהאחרון חייב, היא
לשיטת רבנן שרק אחד חייב ולא שנים, לכן המסייד לבדו חייב.
דוחה הגמרא: אמר רב זביד, קא וקא רבנן ואין סתירה, עד כאן לא
קאמרי רבנן אחרון חייב ולא הראשון, אלא חייב דלא עבר קמא
ו– שאין במעשה הראשון שיעור מיתה, והאחרון עשהו שיהיה ראוי
להמית. שכן המקור לחייב רק את השני הוא הפסוק (שמות כא לד)
ותמות ידוה לו, וזהו רק במקרה שבגלל השלמת השני נעשה הבור
ראוי להמית, אבל חייב הבור דעבר קמא יש בו שיעור מיתה,
הרי שגם בגלל מעשיו יש כאן ודמיה וידה לו, לפיכך אפילו רבנן
מודו דכונן חייבין. מקשה הגמרא על רב זביד: וקא במקרה של פיר
וכידי מדובר דקא עבר קמא שיעור מיתה, ובכל אופן קתני אחרון
חייב, הרי גם כשחפר הראשון בור של מיתה, רק השני שהוסיף חייב.
אמרי, הנה מדובר שקודם הסידור שלט בבור אויר כך שלא היה בו
תבילא למיתה רק להזיק, וקא אחר והקטין בסידור את רוחב הבור והוסיף
בה תבילא למיתה ודומה במעשיו לבור תשעה שעשהו לעשרה, שחייב
לבדו בין למיתה בין לנוזקין.
שיטה אחרת בתירוצו של רב זביד: איכא דאמרי אמר רב זביד, קא
וקא – שני הבריותהו הם לדעת רבי ששניהם חייבין בנוזקין, וחד
דקתני כולן חייבין, שפיר מתבארת לרבי בלא תוספת הסבר, ואילו
קא דקתני אחרון חייב, מדובר כגון שלא היה בו – בבור שחפר
הראשון תבילא לא למיתה ולא לנזקין וקא אחר שסידר וכידי ועל ידי
כך הוסיף בו תבילא בין למיתה בין לנזקין, וכיון שהוא שגרם לשניהם
והוא לבדו חייב.
פרט נוסף ממחלוקת רבי ורבנן: אמר רבא, החופר בור תשעה וקא אחר
והניח אכס על פי הבור, והשלימה לעשרה באנו למחלוקת רבי
ורבנן. שואלת הגמרא: פשימא, מיישבת הגמרא: מהו דתימא שדוקא
למשה – בחפירה לעומק הדין הוא שהשני חייב על התוספת, מפני
דתבילא דידה קא קמיל ליה – שאז ההבל שהוא יצר בטפח התחתון
המית, אבל הוסיף למעלה, דלא תבילא דידה קא קמיל, שהרי מת
מההבל שבקרקעית וזה יצר הראשון, אימא לא, ובין לרבנן ובין לרבי
האחרון פטור, קא משמע לן רבא שהוספת טפח מלמעלה משפיע על
כל הבור והופך את הקרקעית שיהיה ראוי להמית.
ספק בענין בור של שני שותפים: כפי רבא, החופר בור תשעה,
והשלימו חבירו לעשרה, וחזר האחרון גם – סתם הטפח שחפר, או
שחזר ופילק מעל פי הבור את אכסיו שהשלימו לעשרה, מי אמרינן
מאי דעבר – את הטפח העשירי שעשה שקליה ו– נטלו, והראשון
לבדו חייב בנוזקין. או דלמא, שמאותה שעה שהוסיף את הטפח
העשירי נסתלקו מעשה ראשון – נסתלק הראשון מחיובו ויותר אין
לו שום שייכות לבור, וקמא ליה – ועומד הבור בפליה ברשותו של
השני, ולכן חייב השני בנוזקין אף לאחר שהסיר את התוספת. תיקון –
לא נפשו הספק:
ספק נוסף בדיני בור: אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל בר מרתא,
חפר בור שמונה טפחים ומהו – ומהשמנה הללו שני טפחים מלאים
מים, ונפלה שם בהמה ומתה, חייב. שואלת הגמרא: מאי טעמא הרי
אין הבור עמוק עשרה טפחים. מתרצת הגמרא: כל טפח דמיא בבור
לענין הבל, הוא כתרתי דבישא דמי – כעומק שני טפחים בלי מים, ויש
כאן הבל של בור עשרה.
מביאה הגמרא ספק בדבריו, איבעיא להו חפר בור תשעה, ומהו טפח
אחד מים ונהרגה שם בהמה, מהו, מי אמרינן כיון דלא נפיש מים
מאחר שכמות המים אינה מרובה, לית ביה תבילא אין בטפח של
מים לגרום תוספת הבל כעומק של שני טפחים בלי מים ולכן אינו כבור
עשרה הראוי להמית, ואם נהרגה שם בהמה פטור. או דלמא כיון
דעמיק טפי מבור שמונה, אית ביה תבילא, שהעומק משלים את

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

1 בעלותם בחצר, וכל אחד מהם במקום שדורך ובזמן שדורך, שם הוא
2 חלקו שנקנה לו בשעת הקנין, ואם כך הֵאֵי לְדִנְפִּישִׁיהָ עֵייל – זה לשלו
3 נכנס, וְהֵאֵי לְדִנְפִּישִׁיהָ עֵייל. וְרַפָּנָן סָבְרִי אֵין פְּרִירָה, ואם כן כל החצר
4 שייכת לשניהם יחדיו, וכשנכנס אחד מהם לחצר הרי שנהנה גם מחלק
5 חבירו שנאסר עליו.

6 הגמרא מבארת דין מסירת דליו לענין מקח וממכר:

7 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַמוֹכֵר בּוֹר לַחֲבִירוֹ, פִּיּוֹן שְׁפָסַר לוֹ – המוכר לקונה
8 את דָּלְיוֹ קָנָה הלוקח את הבור. שואלת הגמרא, הִיכִי דָּמִי – מתי

9 וכיצד מסירת דליו מועילה לקנין, אֵי קָנָה את הבור פְּכִסְפָּא – בקנין
10 כסף, אם כן לִיקְנִי פְּכִסְפָּא – בתשלום המעות לבד, אֵי פְּחֻזָּקָה –
11 הנעשית על ידי השתמשותו בבור, אם כן לִיקְנִי פְּחֻזָּקָה – בלבד,
12 מתרצת הגמרא, לְעוֹלָם פְּחֻזָּקָה, וּבָעֵי לְמִימַר לִיהָ לְלוֹקַח כְּדִי
13 שתועיל חזקתו גם בזמן שהמוכר אינו רואה את מעשה החזקה לָךְ
14 חֹזֶק וְקָנִי וְכִיּוֹן שְׁפָסַר לוֹ דָּלְיוֹ פְּמָאן דְּאָמַר לִיהָ לְקוֹנָה לָךְ חֹזֶק וְקָנִי
15 דָּמִי, ואין צורך לומר זאת בפירוש:
16 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הַמוֹכֵר בֵּית לַחֲבִירוֹ